

ימי עיון בתנ"ך תשפ"א

מבנה ורבדי פרשנות במגילת איכה

מרים וייטמן weitman333@gmail.com

איכה פרק א

- (א) איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה פאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס:
(ב) בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה אין לה מנחם מכל אהביה כל רעיה בגדו בה היו לה לאיבים:
(ג) גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים:
(ד) דרכי ציון אבולות מבלי באי מועד כל שעריה שוממין פהניה נאנחים בתולתיה נוגות והיא מר לה:
(ה) היו צריה לראש איביה שלו פי ה' הוגה על רב פשעיה עולליה הלכו שבי לפני צר:
(ו) ניצא מבת ציון כל הדרה היו שריה פאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני רודף:
(ז) זכרה ירושלם ימי עגיה ומרודיה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד צר ואין עוזר לה ראוה צרים שחקו על משבתה:
(ח) חטא חטאה ירושלם על פן לנידה היתה כל מכבדיה הזיליה פי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחור:
(ט) טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותךד פלאים אין מנחם לה

ראה ה' את עניי כי הגדיל אויב:

- (י) ידו פרש צר על כל מחמדיה פי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לה:
(יא) כל עמה נאנחים מבקשים לחם נתנו מחמודיהם מחמדיהם באכל להשיב נפש

ראה ה' והביטה כי הייתי זוללה:

- (יב) לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הוגה ה' ביום חרון אפו:
(יג) ממרום שלח אש בעצמתי וירדנה פרש רשת לרגלי השיבני אחור נתנני שממה כל היום דוה:
(יד) נשקד על פשעי בידו ישתרגו עלו על צוארי הכשיל כחי נתנני ה' בידי לא אוכל קום:
(טו) סלה כל אבירי ה' בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת דרך ה' לבתולת בת יהודה:
(טז) על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים פי גבר אויב:

(יז) פרשה ציון בדיה אין מנחם לה צנה ה' ליעקב סביביו צרו היתה ירושלם לנדה ביניהם:

- (יח) צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי שמעו נא כל העמים וראו מכאבי בתולתי ובחורי הלכו בשבי:
(יט) קראתי למאהבי המה רמוני כהני וזקני בעיר גועו כי בקשו אכל למו ושיבו את נפשם:
(כ) ראה ה' כי צר לי מעי חמרמרו נהפך לבי בקרבי כי מרו מריתי מחוץ שכלה חרב בבית כמות:
(כא) שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית הבאת יום קראת ויהיו כמוני:
(כב) תבא כל רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי כי רבות אנחתי ולבי דוי:

ימי עיון בתנ"ך תשפ"א

איכה פרק ב

- (א) איכה יעיב באפו ה' את בת ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר הדם רגליו ביום אפו:
- (ב) בלע ה' לא ולא חמל את כל נאות יעקב הרס בעברתו מבצרי בת יהודה הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה:
- (ג) גדע בחרי אף כל קרן ישראל השיב אחור מינו מפני אויב ויבער ביעקב כאש להבה אכלה סביב:
- (ד) דרה קשתו כאויב נצב מינו כצר ויהרג כל מחמדי עין באהל בת ציון שפה כאש חמתו:
- (ה) היה ה' כאויב בלע ישראל בלע כל ארמנותיה שחת מבצרי וירב בבת יהודה תאניה ואניה:
- (ו) ויחמס כגן שפן שחת מועדו שכח ה' בציון מועד ושבת וינאץ בזעם אפו מלך וכהן:
- (ז) זנח ה' מזבחו נאר מקדשו הסגיר ביד אויב חומת ארמנותיה קול נתנו בבית ה' כיום מועד:
- (ח) חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו לא השיב ידו מבלע ויאכל חל וחומה יחדו אמללו:
- (ט) טבעו בארץ שעריה אבד ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה':
- (י) ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון העלו עפר על ראשם חגרו שקים הורידו לארץ ראשן בתולת ירושלים:
- (יא) קלו בדמעות עיני חמרמרו מעי נשפה לארץ כבדי על שבר בת עמי בעטף עולל ויונק ברחבות קריה:
- (יב) לאמתם יאמרו איה דגן וזין בהתעטפם כחלל ברחבות עיר בהשתפר נפשם אל חיק אמתם:
- (יג) מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלים מה אשנה לך ואנחמך בתולת בת ציון כי גדול כים שברך מי ירפא לך:
- (יד) נביאיך חזו לך שוא ותפל ולא גלו על עונך להשיב שבותך ויחזו לך משאות שוא ומדוחים:
- (טו) ספקו עליך כפים כל עברי דרך שרקו וינעו ראשם על בת ירושלים הזאת העיר שיאמרו כלילת יפי משוש לכל הארץ:
- (טז) פצו עליך פיהם כל אויביך שרקו ויחרקו שן אמרו בלענו אף זה היום שקוינהו מצאנו ראינו:
- (יז) עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו אשר צנה מימי קדם הרס ולא חמל וישמח עליך אויב הרים קרן צריה:
- (יח) צעק לבם אל ה' חומת בת ציון הורדי כנחל דמעה יומם ולילה אל תתני פוגת לך אל תדם בת עינך:
- (יט) קומי רני בלילה לראש אשמרות שפכי כמים לבך נכח פני ה' שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב
בראש כל חוצות:
- (כ) ראה ה' והביטה למי עוללת פה אם תאכלנה נשים פרים עללי טפחים אם יהרג במקדש ה' פהן ונביא:
- (כא) שקבו לארץ חוצות נער וזקן בתולתי ובחורי נפלו בחרב הרגת ביום אסף טבחתי לא חמלתי:
- (כב) תקרא כיום מועד מגורי מסביב ולא היה ביום אף ה' פליט ושריד אשר טפחתי ורביתי איבי כלם:

ימי עיון בתנ"ך תשפ"א

נחמת ציון על מגילת איכה – הרב יוסף חיים מבגדד, הבן איש חי (1835-1909)

הקדמה - בדברי הרוגז שהם קללות ותוכחות, שם צפון וגנוז טובות וברכות נשגבות לבית ישראל, כי הדברים המה מלתא דמשתמעא לתרי אנפי... התורה, נביאים וכתובים... לא יבוטל אחד מהם לעתיד לבוא, והגם שיש בכללם מגילת איכה אשר כולה קינות על חורבן וצער ופורענות, ואין צורך עוד לדברים אלו לעתיד לבוא... הנה לעתיד לבוא תתגלה הכוונה הנסתרת שבה היא מדברת על טובות וברכות דווקא... ולכן, מאחר שאנחנו מאמינים בני מאמינים בגאולה השלמה העתידה להיות במהרה בימינו... הנה איוותה נפשי לפרש המקראות של מגילת איכה לטובה ולברכה, לששון ולשמחה, לישועה ולנחמה, כי שבעים פנים לתורה.

1. איכה ישבה בדד העיר רבתי עם (א, א) - יובן בס"ד... כי כל עיר ועיר בין גדולה בין קטנה, מוכרח שתהיה צריכה לאיזה עיר זולתה הקרובה והרחוקה לה, כי לא אפשר שימצא בעיר אחת כל מיני מאכלים וכל מיני זרעים וכל מיני מלבושים שיהיו יוצאים ונעשים בתוכה עצמה, כי בהכרח שיחסר ממנה איזה דבר ויצטרכו להביא מעיר אחרת. אך לעתיד לבוא, כאשר יבנה הקב"ה את ירושלים וישפיע רוב טובה, לא תהיה צריכה לשום עיר אחרת, יען כי לא יהיה חסר ממנה שום דבר... אבל הפלא הגדול הוא כי היא 'רבתי עם' רוצה לומר שיש בה עם רב, ואיך תספיק סיפוק כל רבוי עם רב כזה ולא תצטרך למקומות אחרים.

היתה כאלמנה - רוצה לומר היתה בריבוי עם שיחשוב הרואה כאלו אל-מנה כלומר כאלו אין להם מנין וחשבון שידמה בעיני הרואה כחול הים 'אשר לא ימד ולא יספר' (הושע ב', א).

רבתי בגויים שרתי במדינות היתה למס - יובן בס"ד הכוונה לומר כי... אפילו העיר אשר היא רבתי בגויים שרתי במדינות – הייתה למס. רוצה לומר אפילו העיר הגדולה שבעולם תיתן מס לירושלים, שכולם יהיו נכנעים לה ופורעים לה מס, כי היא תהיה עיר המלוכה.

2. היו צריה לראש אויביה שלו (א, ה) - יובן בס"ד לראש מלשון 'ראש ולענה', וזהו היו צריה של אומה הישראלית לראש, רוצה לומר המה לקחו המרירות של ישראל, כי נסתלקה המרירות והצער מישראל ונעשית לאומות, וזהו 'אויביה שלו' מלשון המשכה כמו שולה דגים מן הים שהוא לשון המשכה, רוח לומר שהם משכו כל המרירות והצרות מהאומה הישראלית...

כי ה' הוגה על כל פשעיה - השי"ת הגין והציל אומה הישראלית מן הגלות, אפילו על רוב פשעיה, וכמו שאמרו חכמים ז"ל שאפשר להיות שתהיה הגאולה אפילו בדור שכולו חייב.

עולליה הלכו שבי לפני צר - רוצה לומר כל כך אומה הישראלית היא בטוחה בעצמה ואין לה פחד משום אויב ואורב כי נפל פחדה על כל העמים, והוא כי אפילו עולליה, הים הילדים הקטנים אשר מן הטבע דרכם לפחד, עם כל זה הם... בטוחים בעצמם שלא יהיה להם שום נזק והם הלכו שבי לפני צר, רוצה לומר היו הלוך ושוב לפני צר, וזהו הלכו שבי, כלומר הלוך ושוב, שהולכים ושבים לפני הצר ואין יראים ממנו... או הכוונה עולליה הם אויבים שהיו מעלילים עליה עלילות... עתה הם הלכו שבי לפני צר, כי כאשר זממו לעשות כן קרה להם.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"א

3. **ויצא מבת ציון כל הדרה (א, ו) - יובן בס"ד לפרש על דרך 'כי מציון תצא תורה'...** שהוראת התורה, שהיא הדר ופאר העולם כולו... תצא ותתפשט מציון.

היו שריה כאילים לא מצאו מרעה - יובן בס"ד דקאי על התלמידי חכמים שדרכם היה לרעות את העם בעבודת ה', ולהורות להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, גם להטותם מדרך הרע לדרך הטוב.... אבל בזמן הגאולה הנה כל ישראל יהיו צדיקים וישרים ואין מי שיעשה שום מעשה רע כלל, גם כולם חכמים, כולם נבונים, כולם יעודעים את התורה ומכירים את הדרך אשר ילכו בה והמעשר אשר יעשון. ועם כן כאשר ירוצו הרועים, אלו התלמידי חכמים, כאילים ממקום למקום לרעות את העם, לא ימצאו מה לרעות, יען כי אינם צריכים הם למרעה כלל.

וילכו בלא כח לפני רודף - לעתיד לבוא בזמן הגאולה אין צריכים ישראל לשום כוח, יען כי יפול פחדם על הכל. ואפילו מי שימלאנו לבו לרדוף אחריהם, הנה תכף כשיראם – תפול עליהם אימתה ופחד ונרתע לאחריו... וזהו ו'ילכו בלא כוח', שאין צריכים לכוח כלל, ואפילו כאשר הם הולכים לפני רודף שהוא הולך מאחוריהם, ואם כן מן הסברא צריך לירא ממנו יותר... הם לא היו חוששים מזה כלל.

4. **בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב, הרס בעברתו, מבצרי בת יהודה הגיע לארץ (ב, ב) - הנה בא לספר עוד מחסדי ה' על ישראל, אשר לא חס על עיר קדשו ובית מקדשו, והחריבו בעבור טובת ישראל שלא יהיו קלים לגמרי, כי שפך חמתו על העצים והאבנים והשאיר להם פליטה גדולה... ונמצא בזה שאש חמתו הגיע לארץ, רוצה לומר על העצים והאבנים ולא על ישראל, כי לישראל לא היה חס ושלום כליה לגמרי, כי אם רק שחלל כבודם והגלם בביזיון וחרפה, אבל לא כליה חס ושלום.**

5. **כלה ה' את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה (ד, יא) - יובן בס"ד הכוונה לומר כי לא נשאר עוד חמה, אלא כלה אותה לגמרי... כן החרון אף נשפך כולו ולא נשאר עוד אצלו יתברך כביכול חרון אף כלל ועיקר. וכל זה היה על ידי ששפך חמתו על העצים והאבנים בשעת החורבן.. ועל ידי זה לא נשאר לו שום חמה וחרון על ישראל כלל ועיקר.**

תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך (איכה ד, כב) - ט אב תש"ט 4.8.49

השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם (איכה ה, כא)

פאיש אָשר אָמו תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ (ישעיהו 50, יג)

כה אָמַר ה' צָב-אוֹת עַד יִשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בְּיָדוֹ מֵרֵב מֵיָמָי: וְרַחְבוֹת הָעִיר יִמְלֵאוּ: יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחְבֵּיתָהּ: כֹּה אָמַר ה' צָב-אוֹת כִּי יִפְלֵא בְּעֵינֵי שְׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמֵים הָהֵם גַּם בְּעֵינֵי יִפְלֵא נְאֻם ה' צְבָאוֹת (זכריה ח, ד-ו)